

Mgr. Marek Halbich, FHS UK

Posudek vedoucího práce

Horák, Miroslav, *ROSTLINY TRANSFORMACE. Případová studie: Užití halucinogenů mazateckými Indiány v Oaxace a mestic v peruánské Amazonii*. Praha: FHS UK, 2006, 81 stran + 2 audionahrávky, 8 barevných a černobílých obrazových příloh (diplomová práce na katedře Sociální a kulturní ekologie).

Jak je na počátku diplomové práce konstatováno, její autor byl k jejímu sepsání veden dlouhodobým zájmem o ducha 60. let v severoamerické kultuře, představovaném zde především sanfranciským literárním undergroundem, bouřícím se proti tehdejšímu establishmentu mj. pomocí halucinogenních látek. V té době společnost zároveň přehodnocovala svůj osobní postoj k drogám. O formách jejich aplikace se začalo seriózněji diskutovat i mezi většinovou (konformní) společností. K tomuto obratu mohly do určité míry přispět výzkumy, s nimiž se začalo o desetiletí dříve na území Mexika a později též v oblasti peruánské Amazonie. Snahou autora je na základě této práce podnítit a objektivizovat diskusi o halucinogenech či relativizovat převládající mínění oficiálních kruhů o jejich jednoznačné škodlivosti. Vstupní hypotézu M. Horáka bychom tudíž mohli formulovat takto: *mohou se stát halucinogeny a s nimi spojené rituály plnohodnotnou součástí kultury i naší společnosti a mohou třeba i přispět k z kvalitnění života?* K potvrzení své hypotézy pak shromažďuje materiál přesahující hranice několika vědních disciplín – etnopoetiky, etnobotaniky, resp. její subdisciplíny etnomykologie a, v širším slova smyslu, kulturní antropologie. Řadu poznatků ovšem čerpá i z neurologie, biochemie, psychologie apod. Ty poté v následujících kapitolách propojuje v jeden integralizující celek. Práce není antropologická ve smyslu uplatňování jejího základního metodologického postupu – zúčastněného pozorování – nicméně vychází z premis jiné metody, kdysi v kulturní antropologii používané, již je studium kultury na dálku, kterou kdysi proslavila při studiu základních kulturních vzorců japonské kultury Ruth Benedictová. Tato metoda musí být doplňována studiem řady historických pramenů, čehož si je diplomant plně vědom a k těmto pramenům, namnoze obtížně dostupným, se rovněž obrací. Po kratičké a možná trochu zbytečně zařazené kapitole *Erótův návrat* (s. 19-21) následuje důležitější pasáž nazvaná *Etnobotanická analýza* (s. 22-36). Zde je zajímavá zmínka o muchomůrkovém kultu jakožto reliktu extatického šamanismu. Nemýlím-li se, setkáváme se s tímto kultem, byť patrně v značně deformované (folklorizované) podobě na různých místech Sibíře do dnešní doby. Že by se již od paleolitických dob vytvářel „muchomůrkový areál“ sahající od Uralu po předkolumbovskou Mezoameriku? Otázkou zůstává, zda můžeme

jednoznačně konstatovat, že starodávné houbové kultury jsou dědictvím Mayů a Aztéků (s. 25). Obě kultury halucinogenní houbičky nepochybně užívaly, ale zejména v případě postklasických Aztéků bych se spíš klonil k tomu, že oni sami tyto kultury, jejichž počátky spadají do předaztéckých dob, od svých sousedů, které si začali podmaňovat, přebírali. Na aztécký původ rituálů mohou odkazovat, a to může některé badatele zmýlit, určité výrazy, jenž byly obecněji přejímány z náhuatlu, a to i těmi skupinami, které nepodlehly aztekizaci v kulturní, politické aj. rovině. Závažnější circum-areálové korelace pak vykazují různé varianty tzv. jeleního kultu, který vytváří takřka nepřerušenu linii sahající od severní Asie právě až například k Mazatékům, doslova Jelením lidem, jejichž šamanismu je věnována 7. kapitola (s. 47-52). Silný kult jelena najdeme i u celé řady jiných mexických nativních skupin – u severomexických Tarahumarů a Yaquiů nebo u jejich jazykově příbuzných Huicholů, u nichž je dokonce Praděd Jelení Ocas – Tamatz Kallaumari jednou z nejuctívanějších bytostí, u severoamerických etnických skupin apod. Snad tedy budoucí komparativní výzkumy ukáží, že kulturně-biologické studium jelena, může výrazně napomoci k rozluštění prehistorie a geneze alespoň některých halucinogenních kultů přinejmenším ve východní Asii a části Mezoameriky.

Na jisté genetické souvislosti mezi Severní Amerikou a Mezoamerikou poukazuje autor v kapitole věnované etnopoetice Marii Sabiny (s. 53-58), jejíž přístup při léčení charakterizuje jako opakované čtení. Tato šamanistická „metoda“, spočívající v mimořádných rétorických schopnostech aktérů, je dostatečně známa z prostředí severoamerických Indiánů, ale třeba i již zmiňovaných severomexických Tarahumarů.

Jestliže Mazatékům i jiným mexickým skupinám a jejím halucinogenním rituálům bylo již věnováno mnoho pozornosti, výzkum obdobných, v tomto případě zejména ayahuascových, rituálů mezi mestickými šamany v peruánské Amazonii je spíše teprve v počátcích, přičemž jedním z příspěvků ke studiu tohoto typu šamanismu je právě dokončovaná bakalářská práce Jany Kavalírové, jež pobývala v létě roku 2005 několik měsíců v centrální peruánské Amazonii (jádem jejího výzkumu bylo zjištění pojetí ducha a šamanistických technik u dnes již světově proslulého Pabla Amaringa z Pucallpy). M. Horák v jedné ze závěrečných kapitol – *Komparace rituálů* (s. 67-69) usiluje o vystižení shodných znaků obou kultů a snaží se o jisté generalizace, které lze z dosavadního studia vypreparovat. Třebaže jde stále ještě o preliminární závěry, je z nich patrná autorova snaha po rehabilitaci vizionářských halucinogenů či alespoň po tom, aby byla nastolena ve společnosti seriózní diskuse o této problematice, o níž má naprostá většina dosud pouze velmi málo kvalitních informací. Neboť, jak říká diplomant v samotném závěru: „Fenomén halucinogenních drog se dnes

v euroamerické kultuře znovu vynořuje...“ (s. 73). Tato práce je tak bezesporu pozoruhodným příspěvkem k lepšímu porozumění fenoménu, který je stále do značné míry v prostředí naší civilizace tabuizován či přinejmenším zpochybňován. Diplomová práce Miroslava Horáka je psána navíc velmi kultivovanou češtinou s minimálním počtem gramatických chyb a překlepů, snaží se jít k meritu věci, text není zbytečně zdlouhavý a vše je doplněno několika vhodně vybranými většinou barevnými ilustrativními přílohami. Podle mého soudu práce splňuje všechna nutná kritéria, jaká má diplomová práce mít a přes výše v textu uvedená zpřesnění či drobnější výhrady ji doporučuji k obhajobě s hodnocením *výborně* a **18 kreditními body**.

V Praze, 20. 6. 2006.

Marek Halbich